

**КИЇВСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ
ЛІНГВІСТИЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

**ФАКУЛЬТЕТ
ГЕРМАНСЬКОЇ
ФІЛОЛОГІЇ І
ПЕРЕКЛАДУ**

**Кафедра германської
філології**

СИЛАБУС
вибіркової навчальної дисципліни

**«Порівняльно-історичне мовознавство
і зіставна типологія мов»**

Спеціальність: В11 Філологія

**Освітньо-наукова програма:
Філологія у вимірах сьогодення: мовознавство,
літературознавство, перекладознавство**

Рівень вищої освіти	Доктор філософії
Кафедра	германської філології
Факультет	германської філології і перекладу
Викладач	 <p>КОРОЛЬОВА Алла Валер'янівна, доктор філологічних наук, професор, проректор з наукової роботи і міжнародного співробітництва</p> <p>ШУТОВА Марія Олександрівна, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри германської філології</p>

Статус дисципліни	дисципліна вільного вибору аспіранта
Курс, семестр	II курс, I семестр
Обсяг дисципліни у кредитах ЄКТС / загальна кількість годин	3/90
Мова викладання	українська
Анотація дисципліни	Дисципліна «Порівняльно-історичне мовознавство і зіставна типологія мов» належить до переліку дисциплін вільного вибору аспіранта. Вона спрямована на формування в аспірантів знань, умінь, навичок і компетентностей про дві взаємопов'язані галузі знань – порівняльно-історичне мовознавство і зіставну типологію мов, а також про принципи зіставлення основних категорій, про прийоми методологічного інструментарію порівняльно-історичного мовознавства і зіставної типології мов (зіставний метод з його техніками та ін.). Курс забезпечує аспірантів основним глосарієм термінів, пов'язаних із порівняльно-історичним вивченням мов, їх розвитком, а також критеріями зіставлення основних мовних категорій.
Мета дисципліни вивчення	Сприяти формуванню в аспірантів знань, умінь, навичок і компетентностей про дві взаємопов'язані галузі знань – порівняльно-історичне мовознавство і зіставну типологію мов; мотивувати в аспірантів потреби в необхідності вивчення ідей і методів порівняльно-історичного мовознавства і зіставної типології мов, формувати навички застосовувати методологічний інструментарій порівняльно-історичного мовознавства (порівняльно-історичний метод та ін.) і зіставної типології мов (зіставна інтерпретація, встановлення типів у мовах та ін.), виявляти найбільш суттєві типологічні характеристики різних мов світу, виховувати професійні й наукові здібності аспіранта, необхідні для формування компетентностей в аспекті зіставлення структур рідної мови і досліджуваної іноземної мови у процесі міжкультурних контактів і в перекладацькій діяльності.
Результати навчання	<p>ПРН 1. На основі системного наукового світогляду аналізувати складні явища суспільного життя, пов'язувати загальнофілософські проблеми з вирішенням завдань, що виникають у професійній та науково-інноваційній діяльності, застосовувати емпіричні й теоретичні методи пізнання.</p> <p>ПРН 2. Критично аналізувати та оцінювати основні класичні та новітні філологічні концепції, фундаментальні праці конкретної філологічної спеціалізації, глибоко розуміти теоретичні й практичні проблеми в галузі дослідження і пропонувати шляхи їх вирішення.</p> <p>ПРН 3. Порівнювати і класифікувати різні наукові погляди у галузі дослідження, формулювати й обґрунтовувати власну наукову концепцію; критично аналізувати власні наукові досягнення і здобутки інших дослідників.</p> <p>ПРН 4. Обирати адекватну предмету філологічного дослідження методологію, запроваджувати сучасні методи наукових досліджень для розв'язання широкого кола проблем і завдань у галузі когнітивної компаративістики і макрокомпаративістики.</p> <p><i>ПРН 13. Визначати мету власного наукового дослідження, генерувати нові ідеї, мислити абстрактно, адаптуватися до нових умов і ситуацій.</i></p> <p><i>ПРН 14. Формулювати фундаментальну наукову проблему в галузі філології (мовознавство, літературознавство, перекладознавство), робочу гіпотезу дослідження, його об'єкт і предмет.</i></p> <p><i>ПРН 16. Виявляти спільні та відмінні тенденції розвитку лінгвістики, літературознавства й перекладознавства.</i></p>
Компетентності	ІНТЕГРАЛЬНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ (ІК) Здатність розв'язувати комплексні проблеми в галузі професійної та дослідницько-інноваційної діяльності, що передбачає глибоке переосмислення наявних і створення нових цілісних знань із загальнофілологічних дисциплін (мовознавства, теорії літератури,

перекладознавства, семіотики), історії їх становлення і розвитку, сучасного стану й актуальних проблем, новітніх наукових парадигм і методології філологічних досліджень (мовознавчих, літературознавчих, перекладознавчих).

ЗАГАЛЬНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ (ЗК)

ЗК 1. Здатність до оволодіння загальнонауковим (філософським) системним світоглядом, аналізу, синтезу і генерування нових ідей.

ЗК 2. Здатність до застосування сучасних інформаційних технологій у науковій діяльності, пошуку, систематизації та критичного аналізу інформації з різних етимологічних джерел (друкованих і електронних).

ЗК 8. Здатність до осмислення філософсько-світоглядних засад, сучасних тенденцій, напрямів і закономірностей розвитку вітчизняної і світової науки в умовах глобалізації й інтернаціоналізації.

ЗК 9. Здатність до наукового пізнання, застосування здобутих знань у практичній діяльності на засадах загальної та спеціальної методології.

ЗК 10. Здатність ефективно і толерантно працювати в команді, діяти самостійно й автономно, демонструвати персональну відповідальність; ставитися критично до власних наукових досягнень і здобутків інших дослідників; усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми.

ФАХОВІ КОМПЕТЕНТНОСТІ (ФК)

ФК 1. Здобуття концептуальних та методологічних знань у галузі філології, зокрема засвоєння основних концепцій, розуміння теоретичних і практичних проблем, історії розвитку та сучасного стану наукових філологічних знань, оволодіння термінологією з когнітивної компаративістики і макрокомпаративістики.

ФК 2. Здатність збирати дані для філологічного дослідження, систематизувати та інтерпретувати їх.

ФК 3. Здатність аналізувати філологічні явища з погляду фундаментальних філологічних принципів і знань, класичних та новітніх дослідницьких підходів, а також на основі відповідних загальнонаукових методів у когнітивній компаративістиці і макрокомпаративістиці.

ФК 4. Здатність до критичного аналізу, оцінки, синтезу, продукування нових ідей і розв'язання комплексних проблем у когнітивній компаративістиці і макрокомпаративістиці.

ФК 10. Здатність визначати методологічні засади комплексного філологічного дослідження у сферах когнітивної компаративістики і макрокомпаративістики, літературознавства та перекладознавства, самостійно розробляти й запроваджувати методологію дослідження, яка базується на результатах наукових розвідок, міжнародних стандартах і рекомендаціях. Удосконалювати методи проведення експериментальних досліджень і застосування методів статистичної та кількісної обробки одержаних результатів.

ФК 11. Здатність виявляти спільні та відмінні тенденції в розвитку лінгвістики, літературознавства й перекладознавства.

ФК 12. Здатність використовувати системні знання мови в теоретичному / практичному, синхронному / діахронному, діалектологічному, стилістичному, соціокультурному, семіотичному аспектах для аналізу та синтезу ідей, задіювати системні знання сучасних мовознавчих, літературознавчих і перекладознавчих студій у власній дослідницько-інноваційній діяльності.

Види занять і їхній розподіл за годинами

3 кредити ЄКТС; 90 год., у тому числі:		
	Денна/вечірня форма навчання	Заочна форма навчання
лекції	20 год.	6 год.
практичні заняття	–	–
практичні заняття	10 год.	4 год.
консультації	–	–
самостійна робота	60 год.	80 год.

**Змістовий модуль 1. Порівняльно-історичне мовознавство і
зіставна типологія мов: завдання, об'єкт, предмет**

1.1 Зіставна типологія мов на тлі інших галузей мовознавства. Місце зіставної типології мов на тлі порівняльно-історичного мовознавства та ін. галузей знань. Завдання, об'єкт, предмет зіставної типології мов. Дефініції поняття «тип» мови. Ізоморфізм і аломорфізм.

1.2 Мовні універсалії і методи типологічного аналізу. Дефініції поняття «мова-еталон». Мовні універсалії і їх характеристика. Методика типологічних досліджень. Зіставний метод. Метод індексації. Метод глотохронології (лексикостатистики) М. Сводеша.

1.3 Принципи класифікації мов світу. Лінгвістичний ландшафт Землі: різноманіття структур, функцій, статусів і історичних доль мов світу. Види типологічних досліджень. Генеалогічна класифікація. Типологічна класифікація. Ареальна класифікація. Функціональна класифікація.

**Змістовий модуль 2. Когнітивна компаративістика: об'єкт,
предмет, інструментарій дослідження мов / прамов**

2.1. Типологія фонологічних систем. Поняття фонологічного рівня мови. Основні поняття фонологічної типології: фонема, алофон, інтегральна / дистинктивна ознака. Лінгвістичні універсалії на фонологічному рівні. Елементи мови-еталону на фонологічному рівні: граничні (фонема, дистинктивна ознака) і ненасичені одиниці (склад, фонологічне слово, тонема / інтонема). Типологічні показники підсистеми вокалічних фонем у двох мовах. Типологічні показники підсистеми консонантних фонем у двох мовах. Типологія інтонації. Типологія складових структур.

2.2 Типологія словотворення. Номінативні засоби мови. Слово як основна типологічна одиниця словникового складу мови. Типологія морфологічної структури слова. Словотвір. Типологія словотворчих / словотвірних систем. Типологія безафіксального словотвору. Типи складних слів у двох мовах.

2.3 Типологія лексичних систем.

Основні ознаки для типології лексичних систем. Асиметрія лексичного знаку. Обсяг значення слова. Зіставлення способів вираження лексичних значень. Мотивоване слово в мовах. Наявність і глибина стилістичної диференціації словника. Фразеологія. Специфічні моделі фразеологізмів. Зіставна продуктивність різних засобів поповнення лексики. Соціальні та внутрішньомовні передумови запозичень.

2.4 Типологія частин мови. Параметри типологічного зіставлення частин мови. Ознаки ізо- і аломорфізму в системі повнозначних слів у двох мовах. Ознаки ізо- і аломорфізму в системі службових слів у двох мовах.

2.5 Типологія морфологічних систем. Способи граматичного вираження. Основні типи подібності та розбіжності між мовами в плані форм, значень і функціонування граматичних категорій. Типологія іменника. Категорія відмінка. Категорія числа. Категорія роду. Категорія визначеності-невизначеності. Категорія ступеня якості. Типологія дієслівних категорій в різних мовах. Категорія виду. Категорія часу. Категорія стану. Категорія модальності. Категорія особи.

2.6 Типологія синтаксису. Типи синтаксичного зв'язку. Критерії виділення типів словосполучень. Типи атрибутивних словосполучень в двох і більше мовах. Типи об'єктних словосполучень в двох і більше мовах. Критерії визначення типів пропозиції. Типологія структурних типів речень. Тип дієслівних речень. Тип іменних речень. Тип

односкладних речень. Члени речення і частини мови в мовах. Структурно-семантичні типи підмета. Структурно-семантичні типи присудка. Структурно-семантичні типи додатка. Структурно-семантичні типи означення. Структурно-семантичні типи обставини. Порядок слів.

Політика оцінювання (розподіл балів і критерії)

Рейтинг кожного модуля обчислюється однаково для всіх навчальних дисциплін.
Поточний контроль успішності аспірантів здійснюється протягом семестру. Під час опанування навчальним матеріалом оцінюються аудиторна, самостійна робота та інші види навчальної діяльності аспіранта. **Поточний контроль** проводиться на кожному семінарському занятті та за результатами виконання завдань самостійної роботи. Він передбачає оцінювання теоретичної підготовки і практичних навичок аспірантів із зазначеної теми (у тому числі самостійно опрацьованого матеріалу) під час роботи на семінарських заняттях.
 Поточне оцінювання всіх видів навчальної діяльності аспірантів здійснюється за *накопичувальною системою*.

Система оцінювання результатів навчання аспірантів

Види навчальної діяльності аспіранта	Аудиторна навчальна робота аспіранта					Самостійна навчальна робота аспіранта		Модульна контрольна робота
	Тема 1	Тема 2	Тема 3	Тема 4	Тема 5	Творче есе	Ситуаційний аналіз (кейс-метод)	
Максимальна кількість балів	5	5	5	5	5	15	10	50

Модульний контроль. Семестровому контролю з навчальної дисципліни передують написання аспірантами модульної контрольної роботи.

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Модульна контрольна робота включає 2 завдання, з яких кожне оцінюється за наступними *критеріями*. Відповідь на кожне завдання модульної контрольної роботи оцінюється за 25-бальною шкалою.

23-25 балів виставляються за вичерпну, змістовну, логічну та послідовну за викладом відповідь, що містить самостійні судження та демонструє здатність творчого розв'язання завдання.

18-22 бали виставляються за умови, що відповідь правильна, повна, змістовна, послідовна, але містить незначні помилки у викладі теоретичного матеріалу і практичного розв'язання проблеми, рівень самостійності суджень недостатній.

15-17 балів виставляються за умови, що відповідь неповна, схематична, є неточності і помилки в розкритті проблеми, рівень самостійності суджень недостатній.

14 балів і менше виставляється за умови відсутності вичерпаної відповіді на питання, наявності значної кількості неточностей і фактологічних помилок, що свідчить про поверховість знань аспіранта.

Виконане завдання має включати такі складники: обґрунтування актуальності, викладення змісту, висновки.

Максимальна кількість балів за виконану МКР становить 50.

Підсумковий (семестровий) контроль проводиться з метою оцінювання результатів навчання аспірантів на завершальному етапі вивчення дисципліни.

№ з/п	Форма підсумкового контролю	Види навчальної діяльності аспіранта	Максимальна кількість балів
1.	Передбачений підсумковий контроль – залік	1. Аудиторна та самостійна навчальна робота аспіранта 2. Модульна контрольна робота (МКР) 3. Залік	50 50

Семестровий контроль проводиться у формі *заліку* за обсягом усього навчального матеріалу, визначеного робочою програмою навчальної дисципліни, і в терміни, встановлені навчальним планом і графіком навчального процесу.

Оцінювання на заліку здійснюється за національною шкалою, за 100-бальною шкалою і шкалою ЄКТС. На заліку екзаменатор виставляє семестровий рейтинговий бал, оцінку за залік (“зараховано / не зараховано”), кількість балів за 100-бальною шкалою й оцінку за шкалою ЄКТС.

Аспіранти, які мають семестровий рейтинговий бал з навчальної дисципліни 60 і вище, отримують оцінку “зараховано” і відповідну оцінку у шкалі ЄКТС без складання заліку. Аспіранти, які мають семестровий рейтинговий бал з дисципліни 59 і нижче, складають залік.

Якщо аспірант на заліку отримав підсумкову оцінку з дисципліни за національною шкалою “не зараховано”, то, крім цієї оцінки, у відомості обліку успішності йому незалежно від набраного семестрового рейтингового балу виставляється оцінка FX за шкалою ЄКТС і 0 балів за 100-бальною шкалою.

Підсумковий рейтинговий бал	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	A	Відмінно
82 – 89	B	добре
75 – 81	C	
66 – 74	D	задовільно
60 – 65	E	
0 – 59	FX	незадовільно

На заліку у графі відомості обліку успішності “Відмітка про залік” викладач виставляє:

- оцінку за залік за національною шкалою (“зараховано”);
- кількість балів, що відповідає підсумковому рейтинговому балу аспіранта з навчальної дисципліни (кількість балів за 100-бальною шкалою);
- оцінку за шкалою ЄКТС (A, B, C, D, E).

В Індивідуальний навчальний план аспірант записує точну назву дисципліни (аббревіатури не допускаються), кількість годин і кредитів, підсумкову оцінку з дисципліни за національною шкалою, кількість балів за 100-бальною шкалою і оцінку за шкалою ЄКТС.

<p>Пререквізити (передумови вивчення дисципліни)</p>	<p>Для успішного засвоєння дисципліни аспіранти повинні володіти знаннями в галузях: “Загальне мовознавство”, “Порівняльно-історичне і типологічне мовознавство” та ін. Знання та навички, отримані в результаті вивчення цих курсів, створюють необхідну базу для вивчення курсу «Порівняльно-історичне мовознавство і зіставна типологія мов» і мають високий ступінь кореляції з ними. Аспіранти повинні знати: основні наукові школи зіставної лінгвістики на тлі порівняльно-історичного мовознавства та ін. галузей знань, мовні універсали і методи типологічного аналізу; принципи класифікації мов світу, типологію фонологічних систем різних мов, типологію словотворення, типологію морфологічної структури слова, типологію лексичних систем, типологію частин мови, типологію морфологічних систем, типологію синтаксису. Аспіранти повинні вміти: застосовувати прийоми методологічного інструментарію порівняльно-історичного мовознавства (порівняльно-історичний метод, метод ступінчастої реконструкції та ін.) і зіставної типології мов (зіставний метод та ін.).</p>
<p>Навчально-методичне й інформаційне забезпечення</p>	<p>Основна:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Корунець І. В. (2003). Порівняльна типологія англійської та української мов : навчальний посібник. Вінниця : Нова Книга. 2. Кочерган М. П. (2006). Основи зіставного мовознавства. К. : Академія. С. 294–339. 3. Глущенко В. А. (2016). Порівняльно-історичний метод в українському мовознавстві 20-х –60-х рр. XIX ст. Наукові праці : науково-методичний журнал. Вип. 260. Т. 272. Філологія.Мовознавство (сс. 21–26). Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили. 4. Залізник Л. Л. (2005). Археологія України : курс лекцій. Київ : Либідь. 5. Корольова А. В. (2014). Когнітивна лінгвокомпаративістика: від реконст-рукції прамовних форм до реконструкції структур свідомості. Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія : Філологія, 17(2), 94-101. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknl_u_fil_2014_17_2_14 6. Шутова М. О. (2016). Етнокультурні стереотипні портрети англійців і українців (когнітивно-ономасіологічна реконструкція фразеоформул) : монографія / Відп. ред. А. В. Корольова. Київ : Видав. центр КНЛУ. 7. Buffart H., Jacobs H. (2021). A Gestalt Theory Approach to Structure in Language. Hypothesis and Theory, 12, 1–25. 8. Jacques G., List J.-M. (2019). Why we need tree models in linguistic reconstruction (and when we should apply them). Journal of Historical Linguistics, 9(1), 128–167. <p>Додаткова:</p> <ol style="list-style-type: none"> 9. Applied Linguistics Journal (2021 – 2025). Oxford Academic. https://academic.oup.com/applij/pages/highly_cited?gclid 10. Comparative and Historical Linguistics (2022 – 2025). https://network.bepress.com/social-and-behavioral-sciences/linguistics/comparative-and-historical-linguistics/ 11. Journal of Historical Linguistics (2022 – 2025). https://www.jbe-platform.com/content/journals/22102124 12. Lege Artis. (2020 – 2025). University of Cyril and Methodius in Trnava. https://lartis.sk/ 13. Logos. Journal of Philosophy and Humanities. (2020 – 2025). http://logosjournal.com/ 14. Kortlandt F. (2018). The Expansion of the Indo-European Languages. Journal of Indo - European Studies, 46(1/2), 219–231.

	<p>15. Kleiner, K. (2024). A New Look at Our Language Roots. https://knowablemagazine.org/content/article/society/2024/origin-spread-indo-european-languages</p> <p>16. Languages in Contrast International Journal for Contrastive Linguistics (2022 – 2025). https://benjamins.com/catalog/lic?srsltid=AfmBOooL85xYrnJrEZTsAV0cCfrMyfrsycAN7Jixe9nEdn46CDblw5Ss</p> <p>17. List J.-M. (2014). Sequence comparison in historical linguistics. Düsseldorf : DUP.</p> <p>18. List J.-M. (2016). Beyond cognacy: historical relations between words and their implication for phylogenetic reconstruction. Journal of Language Evolution, 1(2), 119–136.</p> <p>19. The Indo-European Language Family (2022). Cambridge University Press https://doi.org/10.1017/9781108758666</p> <p>20. Routledge Studies in Historical Linguistics. Book Series (2022 – 2025). https://www.routledge.com/Routledge-Studies-in-Historical-Linguistics/book-series/RSHL?srsltid=AfmBOopaVFQ83dziAupyFyNQ-hEEQONAxbiLbNa1mAww9rao6zMa7Ooi</p> <p>21. Weiss M. (2015). The comparative method. In C. Bowerman & B. Evans (eds.), The Routledge handbook of historical linguistics, 119–121. London : Routledge.</p>
<p>Форми і способи поточного та семестрового контролю</p>	<p>Методи контролю передбачають, окрім усного вибіркового та фронтального опитування, поточні міні-тести, письмовий експрес-контроль та підсумковий контроль до кожної теми.</p> <p>Поточний контроль успішності студентів здійснюється протягом семестру. Під час опанування навчальним матеріалом оцінюється аудиторна, самостійна робота та інші види навчальної діяльності студента. Поточний контроль проводиться на кожному семінарському занятті та за результатами виконання завдань самостійної роботи. Він передбачає оцінювання теоретичної підготовки і практичних навичок студентів із зазначеної теми (у тому числі самостійно опрацьованого матеріалу) під час роботи на практичних заняттях.</p> <p>По завершенню змістовного модуля, наприкінці семестру, студенти виконують модульну контрольну роботу (МКР), яка є складовою підсумкової оцінки.</p> <p>Підсумковим методом контролю є залік.</p>

Затверджено на засіданні кафедри германської філології, протокол № 1 від «01» серпня 2024 р.

Завідувач кафедри

(підпис)

Шутова М.О.
(ім'я, прізвище)

Перезатверджено на засіданні кафедри германської філології, протокол № 14 від «26» червня 2025 р.

Завідувач кафедри

(підпис)

Шутова М.О.
(ім'я, прізвище)

Перезатверджено на засіданні кафедри германської філології, протокол № 13 від «30» квітня 2026 р.

Завідувач кафедри

(підпис)

Шутова М.О.
(ім'я, прізвище)